

**تامین منابع مالی در پروژه‌های بالادستی نفت و گاز
از منظر حقوقی – قراردادی**

دکتر ذهرا گودرزی

امروز نه آغاز و نه انجام جهان است
ای بس غم و شادی که پس پرده نهان است

گر مرد رهی غم مخور از دوری و دیری
دانی که رسیدن هنر گام زمان است

تو رهرو دیرینه سرمنزل عشقی
بنگر که ز خون تو به هر گام نشان است

آبی که برآسود زمینش بخورد زود
دریا شود آن رود که پیوسته روان است

باشد که یکی هم به نشانی بنشیند
بس تیر که در چله این کنه کمان است
(ابتهاج)

تقدیم به

پدر و مادرم که در همه مراحل زندگی پشتیبان من بوده‌اند.
همسرم که همواره همراه من بوده و حضورش الهام بخش.

فهرست علایم اختصاری

1. BOO (Build Operate Own) ساخت، بهره‌برداری و مالکیت
2. BOT (Build Operate Transfer) قراردادهای ساخت، بهره‌برداری و انتقال
3. EPC (Engineering Procurement and construction Contract) قرارداد مهندسی، تامین کالا و ساخت
4. EPCF (Engineering Procurement) construction and finance Contract قرارداد مهندسی، تامین کالا، ساخت و تامین مالی
5. IBRD (International Bank for Construction and development) بانک بین‌المللی ترمیم و توسعه
6. ICDPS (Islamic Corporation for Development of Private Sector) بانک توسعه اسلامی
7. ICSID (International Center for Settlement of Investment Disputes) مرکز بین‌المللی حل و فصل اختلافات سرمایه‌گذاری
8. IFC (International Finance Corporation) مؤسسه مالی بین‌المللی
9. IPC (Iranian Petroleum Contract) الگوی قراردادهای بالادستی نفت و گاز
10. LIBOR (Intercontinental Exchange London Interbank Offered Rate) نرخ بهره استقراض بین بانکی لندن
11. MIGA (Multilateral Investment Guarantee Agency) مؤسسه تضمین سرمایه‌گذاری‌های چند جانبه

فهرست مطالب

۵.....	فهرست علایم اختصاری
۱۳	مقدمه
بخش اول: کلیات - تامین منابع مالی از طریق بازارهای پول و سرمایه	
۱۹	فصل اول: تامین منابع مالی و بازارهای مالی .....
۱۹	۱_۱_ مقدمه
۲۰	۲_۱- تعریف بازار و فلسفه سرمایه‌گذاری و تامین منابع مالی.....
۲۱	۲_۲- بازارهای مالی .....
۲۲	۲_۳- بازار پول و بازار سرمایه .....
۲۲	۲_۴_۱- تعریف بازار پول و بازار سرمایه .....
۲۳	۲_۴_۲_ مقایسه بازار پول و بازار سرمایه .....
۲۳	الف) بازار پول .....
۲۳	ب) بازار سرمایه .....
۲۴	فصل دوم: تامین منابع مالی از طریق بازار پول .....
۲۴	۲_۱_ مقدمه
۲۴	۲_۲_ اخذ تسهیلات مالی .....
۲۵	۲_۲_۱_ تاریخچه .....
۲۷	۲_۲_۲_ معرفی روش اخذ تسهیلات مالی .....
۲۷	۲_۲_۳_ قراردادهای داخلی اخذ تسهیلات مالی .....
۲۸	الف) عقد جualeh .....

۸ تامین منابع مالی در پروژه‌های بالادستی نفت و گاز

۳۰	ب) مشارکت مدنی.....
۳۱	ج) سلف.....
۳۴	د) مضاربه .....
۳۵	ه) فرض الحسنة .....
۳۶	و) سرمایه‌گذاری مستقیم .....
۳۶	ز) اجاره به شرط تملیک .....
۳۷	۲-۳-۱- وام‌های سندیکایی .....
۳۸	۲-۳-۱- تعریف وام سندیکایی .....
۳۸	۲-۳-۲- روش اخذ وام سندیکایی .....
۳۹	۲-۳-۳- مزایای وام‌های سندیکایی .....
۴۰	۴- قراردادهای بین‌المللی اخذ تسهیلات مالی .....
۴۰	فصل سوم: تامین منابع مالی از طریق بازار سرمایه .....
۴۰	۳-۱- مقدمه .....
۴۰	۳-۲- ابزارهای تامین مالی در بازار سرمایه .....
۴۱	۳-۳- تامین مالی شرکتی (Corporate finance) .....
۴۱	۳-۳-۱- شرکت‌های تجاری .....
۴۲	۳-۳-۲- معرفی روش تامین مالی شرکتی .....
۴۳	۳-۳-۳- تامین مالی شرکتی از طریق انتشار سهام .....
۴۴	۳-۳-۴- تامین مالی شرکتی از طریق انتشار اوراق قرضه .....
۴۵	الف) مزایا .....
۴۶	ب) معایب .....
۴۷	۳-۴- تامین مالی پروژه‌ای (Project Finance) .....
۴۷	۴-۳- معرفی روش تامین مالی پروژه‌ای .....
۴۷	۴-۴- بازیگران اصلی .....
۴۹	۴-۳- مزایا و معایب .....
۵۰	۴-۴- قراردادهای فروش محصول .....

بخش دوم: تامین منابع مالی از طریق انعقاد قراردادهای بالادستی

۵۴	فصل اول: تامین مالی از طریق منابع داخلی و خارجی .....
----	---

فهرست مطالب

۱_۱_۱	مقدمه	۱
۱_۱_۲	منابع داخلی تامین مالی (منابع داخل کشور)	۵۴
۱_۱_۲_۱	منابع توسعه ملی	۵۵
۱_۱_۲_۲	بانک‌ها	۵۵
۱_۱_۲_۳	دیگر منابع داخلی تامین منابع مالی	۵۸
۱_۱_۳	منابع خارجی تامین مالی (منابع خارج از کشور)	۵۹
۱_۱_۳_۱	بانک‌های خارجی	۶۰
۱_۱_۳_۲	شرکت‌های خارجی	۶۰
۱_۱_۳_۳	بانک‌های بین‌المللی	۶۰
۱_۲	فصل دوم: تامین منابع مالی پژوهش‌ها توسط کارفرما از طریق عقد قراردادهای بالادستی	۶۲
۱_۲_۱	مقدمه	۶۲
۱_۲_۲	قراردادهای بالادستی قبل از انقلاب	۶۳
۱_۲_۳	قراردادهای بالادستی پس از انقلاب	۶۴
۱_۲_۳_۱	بیع متقابل	۶۴
۱_۲_۳_۲	قرارداد مهندسی، تامین کالا، ساخت و تامین مالی (EPCF)، قرارداد مهندسی، تامین کالا، ساخت به علاوه تامین مالی (EPC&F)	۶۹
۱_۲_۳_۳	الگوی قراردادهای بالادستی نفت و گاز (IPC)	۷۱
۱_۲_۴	قراردادهای حوزه پایین دستی صنعت نفت	۷۹
۱_۲_۴_۱	قراردادهای ساخت، بهره‌برداری و انتقال (BOT)	۸۰
۱_۲_۴_۲	ساخت، بهره‌برداری و مالکیت (BOO)	۸۰
۱_۲_۴_۳	قرارداد مهندسی، تامین کالا، ساخت و تامین مالی (EPCF)	۸۱
۱_۳	فصل سوم: تامین منابع مالی پژوههای بالادستی توسط شرکت‌های نفتی بین‌المللی (از منظر پیمانکار)	۸۱
۱_۳_۱	مقدمه	۸۱
۱_۳_۲	نقش شرکت‌های بین‌المللی نفتی در پژوههای صنعت نفت	۸۲
۱_۳_۳	اعتبار شرکت‌های بین‌المللی نفتی	۸۲
۱_۴	روش‌های تامین منابع مالی توسط شرکت‌های بین‌المللی نفتی	۸۳
۱_۴_۱	تامین مالی با استفاده از منابع داخلی	۸۳
الف	(الف) مدیریت دارایی‌ها	۸۳

۱۰ تامین منابع مالی در پروژه‌های بالادستی نفت و گاز

۸۴ ..... ب) منابع نقدی داخلی
۸۴ ..... ۲-۳- تامین مالی با استفاده از منابع خارجی
۸۴ ..... الف) تامین منابع مالی از طریق بازارهای بدهی
۸۵ ..... ب) تامین منابع مالی از طریق بازار سرمایه
۸۵ ..... ۳-۴- تامین منابع مالی پروژه‌های نفتی به شکل ترکیبی از روش‌ها

بخش سوم: تامین منابع مالی پروژه‌های بالادستی از طریق اتفاقاً قراردادهای بین‌المللی اخذ تسهیلات مالی

۸۸ ..... فصل اول: ساختار قراردادهای بین‌المللی اخذ تسهیلات مالی و تنظیم آن
۸۸ ..... ۱- مقدمه
۸۸ ..... ۲- بررسی حقوقی اجزاء قراردادهای بین‌المللی اخذ تسهیلات مالی
۸۹ ..... ۱-۲- تسهیلات دریافتی توسط وام گیرنده، هدف از اخذ تسهیلات و دوره پرداخت .
۹۰ ..... ۲-۱- دوره تنفس
۹۰ ..... ۲-۲- بازپرداخت اصل تسهیلات، سود، کارمزد، هزینه‌ها
۹۰ ..... ۲-۳- قصور
۹۶ ..... ۲-۴- قانون حاکم و روش حل اختلاف
۹۹ ..... ۲-۵- فرآیند تنظیم، مذاکره و عقد قراردادهای بین‌المللی اخذ تسهیلات مالی در پروژه‌های صنعت نفت
۱۰۰ ..... ۳-۱- مبلغ تسهیلات
۱۰۱ ..... ۳-۲- نرخ سود، کارمزد و نحوه محاسبه آنها
۱۰۱ ..... ۳-۳- ارز/ ارزهای موردن توافق و نحوه تبدیل ارز و هزینه‌های آن
۱۰۲ ..... ۳-۴- هزینه‌های تامین مالی
۱۰۲ ..... ۳-۵- تضمین
۱۰۳ ..... ۳-۶- ساختار و چارچوب کلی قراردادهای بین‌المللی اخذ تسهیلات مالی
۱۰۴ ..... ۳-۷- مدت
۱۰۴ ..... ۳-۸- حفظ محرمانگی
۱۰۴ ..... ۳-۹- سایر موارد
۱۰۵ ..... فصل دوم: تضمین در قراردادهای اخذ تسهیلات مالی با تأکید بر به وثیقه گرفتن درآمدهای آتی پروژه

فهرست مطالب ۱۱

۲-۱	مقدمه	۱۰۵
۲-۲	تضامین و انواع آن	۱۰۵
۲-۲-۱	تضامین و انواع آن در قوانین	۱۰۵
۲-۲-۲	فرق بین وثیقه و تضمین	۱۰۷
۲-۳	تضامین در قراردادهای اخذ تسهیلات مالی	۱۰۸
۲-۴	درآمدهای آتی قراردادهای بلندمدت فروش نفت خام، میعانات گازی و فرآورده های نفتی به عنوان وثیقه	۱۱۰
فصل سوم: حقوق رهن به عنوان نظام حقوقی حاکم بر وثیقه گذاری درآمدهای آتی در حقوق ایران		
۳-۱	مقدمه	۱۱۱
۳-۲	بررسی و مرور نظام حقوقی رهن از دیدگاه حقوق ایران	۱۱۲
۳-۲-۱	تعريف لغوی و قانونی رهن	۱۱۲
۳-۲-۲	بررسی و تحلیل نظام حقوقی رهن	۱۱۳
الف)	ویژگی ها و قواعد عمومی رهن	۱۱۳
ب)	آثار عقد رهن	۱۱۵
۳-۳	رهن دین	۱۱۶
۳-۳-۱	جایگاه و اهمیت رهن دین در سرمایه‌گذاری و تامین منابع مالی	۱۱۶
الف)	رابطه رهن و اقتصاد	۱۱۶
ب)	جایگاه رهن دین در قراردادهای تامین منابع مالی	۱۱۷
۳-۳-۲	رهن دین و بررسی جایگاه قانونی آن	۱۱۸
۳-۴	بررسی اجمالی زمینه ها و سابقه فقهی رهن دین	۱۱۹
۳-۵	فرق بین رهن و وثیقه	۱۲۲
۳-۶	ظرفیت نظام حقوقی ایران برای پذیرش رهن دین	۱۲۴
۳-۷	بررسی و تحلیل نظام حقوقی حاکم بر درآمدهای آتی در حقوق ایران	۱۲۶
۳-۷-۱	درآمدهای عمومی، درآمدهای اختصاصی و درآمدهای شرکت های دولتی	۱۲۶
الف)	مفهوم درآمد	۱۲۶
ب)	درآمدهای عمومی و اختصاصی	۱۲۷
ج)	درآمدهای شرکت های دولتی	۱۲۸
۳-۷-۲	بررسی درآمدهای شرکت ملی نفت ایران	۱۳۰

۱۲ تامین منابع مالی در پروژه‌های بالادستی نفت و گاز

الف) رابطه مالی بین شرکت ملی نفت ایران و دولت ۱۳۰
ب) ماهیت درآمدهای شرکت ملی نفت ایران با توجه به قوانین و مقررات حاکم ... ۱۳۳
ج) واریز درآمدهای شرکت ملی نفت ایران به خزانه و زمان تحقق مالکیت شرکت ملی نفت ایران ۱۳۸
د) درآمدهای شرکت ملی نفت ایران در قانون اساسنامه این شرکت (مصطفوی (۱۳۹۵) ۱۴۲
۳-۸-درآمدهای آتی و رهن آن ۱۴۶
۳-۸-۱-مفهوم حساب‌های دریافتی و درآمدهای آتی ۱۴۶
۳-۸-۲-احتساب درآمدهای آتی و حساب‌های دریافتی به عنوان دارایی ۱۴۷
۳-۸-۳-فرآیند عملی وثیقه گذاری درآمدهای آتی ۱۴۸
۳-۸-۴-قوانين حاکم بر رهن درآمدهای آتی حاصل از فروش نفت خام، میعانات گازی و فرآورده‌های نفتی ۱۵۰
جمع‌بندی ۱۵۵

فهرست منابع

منابع فارسی ۱۶۳
کتب ۱۶۳
مقالات ۱۶۷
مقالات الکترونیکی ۱۶۸
سایتها ۱۶۹
قوانين ۱۷۰
منابع عربی ۱۷۱
منابع انگلیسی ۱۷۲
کتب ۱۷۲
مقالات ۱۷۵
سایتها ۱۷۶